

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

*В. Г. Майданник, В. Г. Бурлай, О. З. Гнатейко,
К. Д. Дука, Ю. М. Нечитайло, М. В. Хайтович*

Пропедевтична педіатрія

За редакцією академіка НАМН України
професора В. Г. Майданника

Підручник для студентів вищих медичних
навчальних закладів IV рівня акредитації

Видання друге, виправлене та доповнене

Вінниця
Нова Книга
2018

УДК 616-053.2(075.8)

П81

*Рекомендовано Центральним методичним кабінетом з вищої медичної освіти МОЗ України
як підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації
(протокол № 2 від 01.06.2012 р.)*

Автори:

**В. Г. Майданник, В. Г. Бурлай, О. З. Гнатейко,
К. Д. Дука, Ю. М. Нечитайло, М. В. Хайтович**

Рецензенти:

- О. М. Горленко** – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри педіатрії
Ужгородського національного університету;
А. П. Юрцева – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри пропедевтики
дитячих хвороб Івано-Франківського національного медичного
університету.

Пропедевтична педіатрія : підручник для студ. вищ. мед. навч.
П81 закладів / В. Г. Майданник, В. Г. Бурлай, О. З. Гнатейко [та ін.] ; за ред.
проф. В. Г. Майданника. – 2-ге вид., випр. та допов. – Вінниця : Нова
Книга, 2018. – 872 с. : іл.

ISBN 978-966-382-711-7

У підручнику викладені принципи організації лікувально-профілактичної допомоги дітям, стисла історія розвитку педіатрії, дана характеристика періодів дитячого віку, анатомо-фізіологічні особливості органів та систем, а також обміну речовин у дітей різних вікових груп. Описані закономірності та сучасні тенденції фізичного і нервово-психічного розвитку дітей, їх оцінка і семіотика порушень. Розглянуті основні принципи і тактика раціонального вигодовування та харчування здорових дітей раннього віку. Детально описані особливості й методи клінічного обстеження різних органів та систем у дітей, загальна і спеціальна семіотика найпоширеніших захворювань дитячого віку.

Підручник відповідає програмі, затвердженій МОЗ України, і розрахований на студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації, лікарів-інтернів та ін.

УДК 616-053.2(075.8)

ISBN 978-966-382-711-7

© Автори, 2018

© Нова Книга, 2018

ЗМІСТ

Передмова.....	7
Список скорочень.....	11
Розділ 1. Педіатрія як наука про здорову і хвору дитину.....	13
1.1. Етика та деонтологія в педіатрії.....	15
<i>Питання для самоконтролю</i>	21
<i>Рекомендована література</i>	21
Розділ 2. Історія розвитку педіатрії.....	22
<i>Питання для самоконтролю</i>	51
<i>Рекомендована література</i>	52
Розділ 3. Принципи організації лікувально-профілактичної допомоги дітям.....	53
3.1. Основні принципи організації надання медичної допомоги дітям.....	55
3.2. Структура та функції дитячих лікувально-профілактичних установ.....	56
3.3. Показники діяльності дитячих лікувально-профілактичних закладів.....	73
<i>Питання для самоконтролю</i>	83
<i>Тести</i>	84
<i>Ситуаційні завдання</i>	84
<i>Рекомендована література</i>	84
Розділ 4. Періоди дитячого віку.....	85
<i>Питання для самоконтролю</i>	93
<i>Тести</i>	93
<i>Ситуаційні завдання</i>	94
<i>Рекомендована література</i>	94
Розділ 5. Фізичний розвиток дітей, його оцінка та семіотика порушень.....	95
5.1. Закономірності та сучасні тенденції фізичного розвитку дітей різного віку.....	96
5.2. Техніка антропометричних вимірювань у дітей.....	108
5.3. Методика оцінки фізичного розвитку дітей.....	111
5.4. Особливості оцінки фізичного розвитку новонароджених.....	117
5.5. Нові нормативи фізичного розвитку дітей, розроблені експертами ВООЗ.....	123
5.6. Інтерпретація динаміки графіків фізичного розвитку дитини.....	135
5.6.1. Перетинання лінії стандартного відхилення.....	135
5.6.2. Різке зростання або зниження кривої фізичного розвитку дитини.....	136
5.6.3. Відсутність динаміки кривої фізичного розвитку.....	136
5.6.4. Тактика при виявленні відхилень у фізичному розвитку дитини.....	137
5.7. Семіотика порушень фізичного розвитку дітей.....	137
5.8. Біологічна акселерація розвитку дітей.....	141
<i>Питання для самоконтролю</i>	145

<i>Тести</i>	145
<i>Ситуаційні завдання</i>	147
<i>Рекомендована література</i>	147
Розділ 6. Основні показники психічного розвитку і його оцінка	
у дітей різних вікових груп	148
6.1. Нервово-психічний розвиток дітей	149
6.2. Оцінка психічного розвитку дітей	161
<i>Питання для самоконтролю</i>	168
<i>Тести</i>	169
<i>Ситуаційні завдання</i>	170
<i>Рекомендована література</i>	170
Розділ 7. Особливості фізіології дітей у періоді новонародженості	171
7.1. Особливості органів та систем у доношених новонароджених	173
7.2. Особливості органів та систем у недоношених новонароджених	190
7.3. Догляд за новонародженим	194
7.4. Особливості клінічного обстеження новонароджених	206
7.4.1. Схема первинного лікарського огляду новонародженого	207
<i>Питання для самоконтролю</i>	220
<i>Тести</i>	220
<i>Ситуаційні завдання</i>	221
<i>Рекомендована література</i>	221
Розділ 8. Анатомо-фізіологічні особливості органів і систем у дітей	
та їх клінічне значення	223
8.1. Нервова система	224
8.2. Шкіра і жирова підшкірна клітковина	229
8.3. Кісткова система	235
8.4. М'язова система	241
8.5. Серцево-судинна система	245
8.6. Система дихання	259
8.7. Сечова система	266
8.8. Система крові	275
8.9. Система травлення	283
8.10. Імунна система	293
8.10.1. Фактори неспецифічного захисту	312
8.10.2. Клітинні фактори неспецифічного вродженого імунітету	312
8.11. Ендокринна система	315
<i>Питання для самоконтролю</i>	322
<i>Тести</i>	323
<i>Ситуаційні завдання</i>	329
<i>Рекомендована література</i>	330
Розділ 9. Особливості обміну речовин у дітей	331
9.1. Енергетичний обмін	333

9.2. Білковий обмін.....	336
9.3. Жировий обмін	347
9.4. Обмін вуглеводів.....	354
9.5. Водно-сольовий обмін.....	362
9.6. Вітаміни.....	371
9.7. Особливості кислотно-лужного стану у дітей.....	379
<i>Питання для самоконтролю</i>	380
<i>Тести</i>	382
<i>Ситуаційні завдання</i>	384
<i>Рекомендована література</i>	385
Розділ 10. Методика клінічного обстеження дітей та семіотика	
ураження органів і систем.....	386
10.1. Особливості збирання анамнезу у дітей	388
10.2. Методи об'єктивного клінічного обстеження дітей.....	390
10.3. Оцінка загального стану хворих дітей.....	404
10.4. Методика обстеження органів та систем організму у дітей	408
10.4.1. Шкіра і підшкірна клітковина.....	408
10.4.2. Кісткова система	424
10.4.3. М'язова система.....	438
10.4.4. Органи дихання.....	445
10.4.5. Серцево-судинна система	471
10.4.6. Органи травлення	493
10.4.7. Нервова система	513
10.4.8. Органи сечової системи.....	529
10.4.9. Система крові	537
10.4.10. Ендокринна система	548
<i>Питання для самоконтролю</i>	553
<i>Тести</i>	557
<i>Ситуаційні завдання</i>	562
<i>Рекомендована література</i>	563
Розділ 11. Інструментальні та лабораторні методи дослідження	
в педіатричній практиці.....	566
11.1. Інструментальні методи дослідження кісток та суглобів.....	567
11.2. Інструментальні методи дослідження органів дихання	574
11.3. Інструментальні методи дослідження серцево-судинної системи	580
11.4. Інструментальні методи дослідження органів травлення.....	592
11.5. Інструментальні методи дослідження нервової системи	601
11.6. Інструментальні методи дослідження органів сечової системи	604
11.7. Лабораторні методи дослідження крові	617
11.8. Лабораторні методи дослідження сечі.....	619
11.9. Лабораторні методи дослідження мокроти (харкотиння)	635
11.10. Лабораторні методи дослідження органів травлення	644
<i>Питання для самоконтролю</i>	655
<i>Тести</i>	657

Ситуаційні завдання.....	659
Рекомендована література.....	659
Розділ 12. Вигодовування та харчування здорових дітей раннього віку.....	660
12.1. Значення основних харчових інгредієнтів для дитячого організму.....	661
12.2. Дієта вагітної жінки і матері-годувальниці.....	711
12.2.1. Дієта вагітної жінки.....	711
12.2.2. Харчування при ускладненій вагітності.....	721
12.2.3. Харчування матерів-годувальниць.....	725
12.3. Природне вигодовування та його значення для здоров'я дитини і матері.....	730
12.3.1. Кількісний та якісний склад жіночого молока.....	734
12.3.2. Імунобіологічна роль жіночого молока.....	748
12.3.3. Режим і техніка природного вигодовування.....	750
12.3.4. Протипоказання і утруднення при грудному вигодовуванні.....	755
12.3.5. Методи розрахунку добової кількості їжі.....	758
12.3.6. Підгодовування і корекція харчування дитини під час природного вигодовування.....	760
12.3.7. Відняття дитини від груді.....	771
12.4. Штучне вигодовування.....	772
12.4.1. Характеристика сучасних адаптованих і неадаптованих дитячих молочних сумішей.....	774
12.4.2. Режим і техніка штучного вигодовування.....	793
12.5. Змішане вигодовування.....	795
12.6. Особливості вигодовування недоношених.....	798
12.7. Харчування дітей від 1 до 3 років.....	804
<i>Питання для самоконтролю</i>	810
<i>Тести</i>	811
<i>Ситуаційні завдання</i>	813
<i>Рекомендована література</i>	814
Відповіді на тести.....	815
Додатки.....	816
Предметний покажчик.....	862

Навчальне видання

Майданник Віталій Григорович
Бурлай Валентин Григорович
Гнатейко Олег Зіновійович та ін.

Пропедевтична педіатрія

Підручник

За редакцією академіка НАМН України, професора В. Г. Майданника

Редактор *О. В. Марчук*
Технічні редактори *К. О. Маркши, Ж. С. Швець*
Коректор *Л. Я. Штуова*
Комп'ютерна верстка: *О. С. Парфенюк*

Підписано до друку 18.07.18 Формат 70×100/16. Папір офсетний.
Гарнітура Muglad Pro. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 70,64. Зам. № 993.

ПП “Нова Книга”
21029, м. Вінниця, вул. М. Ващука, 20
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2646 від 11.10.2006 р.
Тел. (0432) 56-01-87. Факс 56-01-88
E-mail: info@novaknyha.com.ua
www.novaknyha.com.ua